

## ความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต (Food Security in Crises)

นโยบายสาธารณะนี้มุ่งเน้นให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีการจัดการร่วมกัน เพื่อสร้างความมั่นใจว่าใน  
ทุกภาวะวิกฤต ประชาชนทุกคนในทุกพื้นที่ของประเทศไทยจะได้รับการคุ้มครองสิทธิในอาหาร คือ  
สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ ได้อย่างเป็นธรรม

### สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่สิบสาม

ได้พิจารณารายงาน เรื่อง ความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต\*

ได้รับทราบสถานการณ์และปัญหาเกี่ยวกับประเด็นความมั่นคงทางอาหารในประเทศไทย ทั้งที่มา การ  
เข้าถึง และการกระจายอาหาร ซึ่งพบว่าในสถานการณ์วิกฤตการระบาดของโรคโควิด-19 ปัญหาความไม่  
มั่นคงทางอาหารปรากฏเด่นชัดมากขึ้น เช่น ไม่มีอาหารจำหน่าย มีคนจำนวนมากไม่มีกำลังซื้ออาหาร และ  
ยังมีประชากรเปราะบางจำนวนมากที่ต้องเผชิญกับภาวะการขาดแคลนอาหาร ในอีกด้านหนึ่งก็ปรากฏให้  
เห็นการปรับตัวของผู้คน ชุมชน องค์กรและเครือข่ายทางสังคม ที่ร่วมกันดำเนินการรับมือกับปัญหา รวมถึง  
ได้รับทราบสถานะของนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องในปัจจุบันทั้งที่มีผลเชิงลบและที่หนุนเสริมให้เกิดความ  
มั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต จึงร่วมกันกำหนดนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพในประเด็นนี้

จึงมีมติดังต่อไปนี้

๑. สมาชิกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติเห็นตรงกันว่า “สิทธิในอาหาร” หรือสิทธิในการเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ  
ปลอดภัย มีคุณค่าทางโภชนาการในทุกสถานการณ์ เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทุกคนในประเทศไทย  
ที่ต้องได้รับการปกป้อง ดูแล และคุ้มครอง โดยเป็นหน้าที่ของรัฐและทุกภาคส่วนของสังคม ดำเนินการ  
ร่วมกันด้วยความช่วยเหลือเกื้อกูล คำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตระหนักในความต้องการด้านอาหาร  
และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของประชาชนแต่ละกลุ่ม แต่ละบุคคล และเสนอให้บัญญัติ “สิทธิในอาหาร” ไว้ใน  
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

๒. สมาชิกสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ร่วมกันกำหนดเป้าหมายว่า ใน ๕ ปีข้างหน้า (ภายใน พ.ศ. ๒๕๖๘)  
ประเทศไทยมีความพร้อมและสามารถจัดการอาหารในภาวะวิกฤต โดยขอให้คณะรัฐมนตรีมอบหมายให้  
สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จัดทำนโยบายและแผนปฏิบัติการระดับชาติว่าด้วย  
ความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้แล้วเสร็จภายใน ๒ ปี ทั้งนี้ต้อง  
ครอบคลุมในประเด็น (๑) การพัฒนาระบบอาหารให้พร้อมรับภาวะวิกฤต ทั้งการผลิต การแปรรูป การสำรอง

\* เอกสารสมัชชาสุขภาพ ๑๓/หลัก ๓

การกระจาย การแลกเปลี่ยน และการแบ่งปันอาหาร (๒) การพัฒนาระบบดูแลประชากรเปราะบาง และประชาชนที่ขาดความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต และ (๓) การพัฒนาระบบการจัดการร่วมกันเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต

๓. การพัฒนาระบบอาหารให้พร้อมรับภาวะวิกฤต

#### ด้านการผลิตอาหาร

๓.๑ ในภาวะวิกฤต ขอให้คณะรัฐมนตรีบังคับใช้มาตรา ๑๒ ของพระราชบัญญัติคณะกรรมการอาหารแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๑ เพื่อกำหนดให้เขตพื้นที่ใดเป็นเขตพื้นที่ที่จำเป็นต้องสงวนไว้เพื่อประโยชน์ด้านความมั่นคงด้านอาหารเป็นการชั่วคราว

๓.๒ ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชนและภาคีที่เกี่ยวข้อง เช่น ท้องที่ บ้าน วัด โรงเรียน องค์กรที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชน สนับสนุนและส่งเสริมการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารจากฐานของชุมชน รวมทั้งองค์ความรู้และการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ชุมชนมีแหล่งผลิต แปรรูปอาหาร ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในภาวะวิกฤต

๓.๓ ขอให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้มีมาตรการที่เป็นธรรมเพื่อนำที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้ประโยชน์เพื่อความมั่นคงทางอาหารของประชาชน เช่น ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ที่ดินสาธารณประโยชน์ แหล่งน้ำที่ใช้ร่วมกัน

๓.๔ ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงมหาดไทย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ส่งเสริมสนับสนุนเกษตรกรกรมเกษตรกร ครุว์เรือน และชุมชน ให้มีความปลอดภัยและความมั่นคงทางอาหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ที่ดิน การจัดการน้ำ ความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น พันธุกรรมพืชและสัตว์ และคำนึงถึงความยั่งยืน ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความเท่าเทียมและเป็นธรรม รวมถึงการควบคุมคุณภาพ ความปลอดภัย และคุณค่าทางโภชนาการ

#### ด้านการสำรองอาหาร

๓.๕ ขอให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนให้เกิดการผลิตและระบบการสำรองอาหาร ตั้งแต่ระดับประเทศจนถึงระดับชุมชน และครัวเรือน โดยมีรูปแบบที่หลากหลาย ปลอดภัย เพียงพอ และพร้อมกระจาย สอดคล้องกับภูมินิเวศวัฒนธรรมของท้องถิ่นและวิถีชุมชน เช่น ธนาคารอาหาร ธนาคารเมล็ดพันธุ์ในชุมชน แปลงรวมของชุมชน ครัวกลางชุมชน กองทุนอาหาร (ชะกาด)

๓.๖ ขอให้กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง สนับสนุนชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และเครือข่ายด้านการศึกษาวิจัย ในการพัฒนาองค์ความรู้ นวัตกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการผลิต แปรรูป ถนอมอาหารเพื่อการสำรองอาหารสำหรับภาวะวิกฤต และกระจายเทคโนโลยีสู่ชุมชน

## ด้านการกระจาย การแลกเปลี่ยน และการแบ่งปันอาหาร

๓.๗ ขอให้ผู้ว่าราชการจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมชุมชนให้เป็นหลักในการจัดทำแผนชุมชนเพื่อจัดระบบการกระจาย การแลกเปลี่ยน และการแบ่งปันอาหาร เพื่อเตรียมการและรับมือกับภาวะวิกฤต ทั้งภายในชุมชน ชุมชนใกล้เคียง และเชื่อมโยงกับชุมชนอื่น ๆ โดยการสนับสนุนของกรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๓.๘ ขอให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ส่งเสริมการตลาดที่เชื่อมโยงโดยตรงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

๓.๙ ขอให้กระทรวงพาณิชย์ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า เครือข่ายองค์กรผู้บริโภค หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดการค้าที่เป็นธรรมระหว่างระบบค้าปลีกแบบดั้งเดิมและระบบการค้าสมัยใหม่ รวมถึงผลักดันการดำเนินการตามพระราชบัญญัติ การแข่งขันทางการค้า พ.ศ. ๒๕๖๐

๓.๑๐ ขอให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงคมนาคม หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง เครือข่ายองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ร่วมกันบริหารจัดการ กระจาย แลกเปลี่ยน อาหารจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภคอย่างทั่วถึงและเป็นธรรมในภาวะวิกฤต

### ๔. การพัฒนาระบบดูแลประชากรเปราะบาง และประชาชนที่ขาดความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต

๔.๑ ขอให้กระทรวงมหาดไทย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนและภาคประชาสังคม พัฒนาฐานข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน จัดทำระบบการค้นหา ระบบการช่วยเหลือ ระบบการสื่อสาร รวมถึงพัฒนากลไกของชุมชน และสนับสนุนระบบอาสาสมัครให้สามารถช่วยเหลือ ดูแล ประชากรเปราะบางและประชาชนที่ขาดความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต ได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึง ในรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องเหมาะสมกับช่วงวัย บริบทของชุมชนและวิถีวัฒนธรรม เช่น ตู้ปันสุข ธนาคารอาหาร ระบบครัวเคลื่อนที่ การจัดการของเครือข่าย บ.ว.ร. ครัวชุมชน ปันอาหารปันชีวิต

๔.๒ ขอให้คณะรัฐมนตรี มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสต็อกอาหาร และสินค้าเกษตรอื่น ๆ จัดระบบและแผนปฏิบัติการนำอาหารที่มีคุณภาพออกมากระจายให้ทั่วถึงอย่างเป็นธรรมเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน

### ๕. การพัฒนาระบบการจัดการร่วมกันเพื่อความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต

๕.๑ ขอให้กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพิ่มมาตรการควบคุมราคาสินค้าอาหาร ดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้กักตุนสินค้าอาหารอย่างจริงจัง และเพิ่มบทลงโทษทางกฎหมายต่อผู้กักตุนสินค้าอาหาร และชุมชนมีมาตรการทางสังคมต่อผู้กักตุนสินค้าอาหาร

๕.๒ ขอให้สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน สนับสนุนให้เกิดพื้นที่ต้นแบบด้านการสำรองอาหารของ

ชุมชน ศูนย์เรียนรู้ชุมชนด้านความมั่นคงทางอาหาร และจัดการความรู้โดยรวบรวมและถอดบทเรียนจาก การดำเนินการจริงของพื้นที่ต่าง ๆ

๕.๓ ขอให้กระทรวงมหาดไทย โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายองค์กรชุมชนและภาคประชาชน ส่งเสริมและสนับสนุน การจัดทำผังนโยบายการใช้ประโยชน์พื้นที่ระดับต่าง ๆ และผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการจัดทำ แผนผังและเงื่อนไขข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อเพิ่มประโยชน์ของการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่สาธารณะ พื้นที่รกร้างว่างเปล่า ตลอดจนพื้นที่โล่ง รวมถึงการสงวนพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ที่จะ เป็นพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารในภาวะวิกฤต

๕.๔ ขอให้กระทรวงการคลัง ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กำหนดมาตรการทางภาษี ค่าตอบแทน หรือมาตรการอื่นๆ ที่สร้างโอกาสและแรงจูงใจให้เอกชน ชุมชน และหน่วยราชการที่มีพื้นที่ว่างเปล่ามาใช้ หรืออนุญาตให้ใช้พื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มาใช้ เพื่อความมั่นคงทางอาหารรองรับภาวะวิกฤต โดยไม่แสวงหากำไร

๕.๕ ขอให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายองค์กรชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่น หรือแผนชุมชน หรือธรรมนูญสุขภาพชุมชน เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารจากฐานของ ชุมชน ให้ชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองด้านอาหารในภาวะวิกฤต โดยการสนับสนุนของ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ผู้ว่าราชการจังหวัด สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์กรมหาชน) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๕.๖ ขอให้สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพระปกเกล้า สำนักงาน คณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ร่วมกับหน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง

(๑) ศึกษาและเสนอรัฐบาลให้มีการจัดตั้งกลไกและระบบสำรองอาหารอย่างมีส่วนร่วมเพื่อรองรับ ภาวะวิกฤตทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

(๒) ศึกษาความเป็นไปได้ในการออกประกาศหรือคำสั่งเพื่อให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ สามารถใช้ขบประมาณและทรัพยากรในการดำเนินการแก้ปัญหา เมื่อเกิดปัญหาความมั่นคงทางอาหารใน ภาวะวิกฤต

(๓) ศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดให้มีแหล่งทุนที่องค์กรชุมชนและภาคประชาชนเข้าถึงและนำมาใช้ ในการแก้ไข พื้นฟูสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

๖. ขอให้เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ รายงานความก้าวหน้าต่อสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ ๑๕